ELEMENTS OF ROMA MENTALITY AND CULTURAL IDENTITY REFLECTED IN THE SPEECH`S ACTS

Ionel Cordovan

PhD Student, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: Roma have always aroused curiosity concerning the way they live, concerning their system of values, the elements of mentality and cultural identity. In order to understand how they act, it is important to understand how they think, which are their "priorities". Therefore, in this article we will try to approach matters affecting the relationship between Identity and Otherness, about Me and Others, found in greetings, phatic formulas, in the rhythm of speech and interpersonal distance in oral expression. The study corpus is selected from the real life of the Roma community from Romania, but it brings information about the link between language and thinking, about social mentality and conduct of an ethnic group spread throughout Europe and worldwide.

Keywords: culture, greeting, family, traditions, Roma

Romii au stârnit mereu o curiozitate asupra modului în care aceștia trăiesc, a sistemului lor de valori, a elementelor de mentalitate și identitate culturală. Pentru a putea înțelege modul în care aceștia acționează, este important să înțelegem cum gândesc ei, care sunt „prioritățile" lor. De aceea, în acest articol, vom încerca să abordăm aspecte care vizează raportul dintre Identitate și Alteritate, despre Eu și Ceilalți, regăsite în formulele de salut, formulele fatice, în ritmul vorbirii și distanța interpersonală în exprimarea orală.

Legea tradiţiei rromilor poartă numele de Rromanipen, care are la bază trei valori esenţiale: *phralipen-ul (frăţie, ajutor reciproc şi împărtăşire a unui destin comun), pakiv-ul (credinţă, respect şi încredere reciprocă, precum şi păstrarea purităţii sufleteşti şi trupeşti) și baxt-ul (noroc, şansă)* (Delia Grigore, 2006, p. 6).

Membrii cei mai valoroşi ai familiei tradiţionale rrome sunt copiii şi bătrânii. În ceea ce privește comunicarea în familia tradiţională rromă, tinerii trebuie să ceară permisiunea de la cei mai bătrâni pentru a putea vorbi: *Kamav aj mangav te phenav vi me jekh duma!* (*Vă rog*

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

să-mi permiteți să spun şi eu o vorbă!) datorită respectului (*pakiv*) pe care au obligaţia să-l poarte celor bătrâni: *Te des pakiv!* (*Să respecţi! / Să cinsteşti!*). Cu toate acestea, copiii rromi le pot spune părinţilor pe nume, li se pot adresa cu „mo" (mă), „ćhave" (băiete), „ćhaje" (fato) sau „phrala" (frate), fiind folosită mai ales adresarea fiului către tatăl său „phrala", aceste apelative neștirbind respectul purtat persoanei căreia i se adresează.

În cultura tradiţională rromă, politeţea şi respectul nu se exprimă prin pronumele de politeţe „dumneavoatră", acesta, de altfel, neexistând în limba rromani vorbită, ci prin adresări de tipul: „Kako" (unchiule/nene) şi „Bibie" (mătuşă/tanti). Suplinirea pronumelui personal de politeţe *dumnevoastră* se realizează și prin utilizarea pronumelui personal *tu*, sensul fiind dat de context. Există, totuși, corespondent pentru substantivul *domnie*, utilizat în construcții de tipul *domnia ta / domniile voastre* (*tiro rajipen/ tumare rajimata*[1]).

Formulele de salut utilizate în comunitatea tradițională rromă au la bază termenii: *laćho* (bun), *baxtalo* (norocos / fericit), *Del* (Dumnezeu), *sastipen* (sănătate):

- *laćho: Laćho dĭves! (Bună ziua!), Laćhi texarin! (Bună dimineața!), Laćhi răt! (Bună seara!) etc;*
- *baxtalo: Te aves baxtalo! (Să fii norocos / fericit!), Baxtalo Krećùno! (Crăciun Fericit!), Baxtalo Nevo Berś! (Anul Nou Fericit!), Baxtali Patradĭ! (Paşte Fericit!) etc;*
- *Del: 3a Devleça! (Du-te cu Dumnezeu / La revedere!), Aćh Devleça! (Rămâi cu Dumnezeu / La revedere!), Xa Devleça! (Mănâncă cu Dumnezeu! / Poftă bună!), Sov Devleça! (Dormi cu Dumnezeu! / Somn uşor!)*

Întreaga filosofie de viaţă a culturii tradiţionale a rromilor (*Rromanipen*) se bazează pe opoziţia dintre pur *(uźo)* şi impur *(maxrime)*, puritatea rituală reprezentând respectarea ordinii şi armoniei universale prin conformarea la model, iar impuritatea rituală, invizibilă, dar pregnantă spiritual, fiind devierea de la model, deci ruperea echilibrului intracomunitar prestabilit printr-o serie de legi de comportament şi conduită, a căror valabilitate a fost îndelung verificată prin experienţă.

Rromii au obligaţia să respecte regulile purităţii, în caz contrar putând fi excluşi din cadrul comunităţii. Respectarea acestor norme ţine de responsabilitatea individuală şi colectivă şi se manifestă prin simţul ruşinii *(laзavipen)*. A fi pur înseamnă *a deţine onoarea*

[1] obținut prin derivare de la subst. raj (domn) cu sufixul abstract -ipen / -imata

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

uźo aj pakivalo (pur şi cinstit) şi a-ţi eufemiza acele tendinţe care îţi pot compromite cinstea (Delia Grigore, 2004, p. 30).

Pentru a înţelege valoarea imprecaţiilor, este important de spus că, în cultura tradiţională romă, *un număr destul de ridicat de reguli se referă la corpul uman şi la igiena rituală, pornindu-se de la ideea că trupul uman este divizat în două părţi, de la brâu în sus – partea superioară pură, iar de la brâu în jos – partea inferioară impură (*Delia Grigore, 2006, p. 39*)*.

Aşadar, ochii, capul şi gura sunt considerate curate. Sărutul pe gură, între membrii aceluiaş sex sau în famile este un gest de încredere şi fraternitate. Sărutatul ochilor este un semn de mare consideraţie, dar poate fi şi un gest de preluare a puterii şi de subordonare, de aceea se evită. Salutul familial sub forma imprecaţiei: *Xav tire jakha!* (*Mânca-ţi-aş ochii!*) simbolizează dragostea şi dorinţa de protecţie faţă de persoana căreia i se adresează. Aici nu poate fi vorba de imprecaţie propriu-zisă, ci de o deturnare a sensului imprecaţiei. O altă situaţie în care întâlnim deturnarea imprecaţiei este şi: *Xav tiro ilo!* (*Mânca-ţi-aş inima!*), expesie de maximă duioşie şi împărtăşire a sentimentelor de iubire frăţească. Cele două exemple enunţate mai sus sunt în opoziţie cu imprecaţia *Xav tiro śero* (*Mânca-ţi-aş capul!*), o expresie gravă care semnifică pierderea simbolică a onoarei, deoarece capul este rezidenţa *baxt*-ului (norocului) şi al *pakiv*-ului (cinstei).

Partea de jos a corpului trebuie să fie în permanenţă acoperită, atât la femei cât şi la bărbaţi: femeile rrome tradiţionale poartă fuste lungi, niciodată pantaloni sau fuste scurte; bărbaţii rromi poartă pantaloni lungi, niciodată scurţi, genunchii fiind consideraţi cele mai indecente părţi ale trupului uman. Aşa cum am arătat mai sus, partea de la brâu în jos este considerată impură. Se ştie că în cultura tradiţională romă femeile pot spurca pe ceilalţi prin simpla ridicare a rochiei şi expunerea organelor sexuale. Şi mai gravă este utilizarea imprecaţiilor în care se face referire la organele sexuale. În limba rromani, ca şi în limba română, se observă existenţa multor imprecaţii care conţin verbul „a mânca*”*. Acest verb poate apărea la modul condiţional optativ, modul conjunctiv şi modul imperativ:

- verb la modul condiţional optativ: *Xasas mirro kar / mirri minз!* (*Mânca-mi-ai penisul / vaginul!*);
- verb la modul conjunctiv*: Te xas mirro kar / mirri minз!* (*Să-mi mănânci penisul / vaginul!*);

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

- verb la modul imperativ*: Xa mirro kar / mirri minз!* (*Mănâncă-mi penisul / vaginul!*).

O situaţie în care utilizarea utilizarea limbajului vulgar nu are o conotaţiei negativă este atunci când se vorbeste despre organele sexuale ale copiilor mici. A spune unui copil *Xavas tiro kar / tiri minз! (Mânca-ţi-aş penisul / vaginul!)*, semnifică sentiment de dragoste părintească şi preţuire, deoarece copilul este dumnezeul familiei de rromi, întruchiparea purităţii absolute, garanţia continuităţii neamului.

În cultura tradiţională trebuie făcută diferenţa între limbajul vulgar şi *laзavipen* (ruşine). De pildă pentru a evita termenul de toaletă (la rromi este o ruşine să spui că mergi la toaletă) s-a preferat utilizarea expresiei *зav te dikhav e grasten* (mă duc să văd caii), adică merg să imi fac nevoile.

Blestemul este o formă de relaţionare verbală cu transcendentul, termenul rrom *arman* provenind din limba persană de la سرنوشت (*destin*). Blestemele în cultura tradiţională rromă sunt de două tipuri: cele nerituale şi cele rituale.

Blestemele nerituale sunt formule cotidiene, inofensive, cărora nu le este ataşată nicio relevanţă supranaturală, ci apar, mai degrabă, ca semn al elocvenţei şi al umorului vorbitorului. Ele acţionează ca şi *o kuśipen* (înjurătura) şi sunt uneori expresii licenţioase. Varietatea lor este imensă. În structura lor intră cuvinte ca: *Del* (Dumnezeu), *beng* (drac), *thabarel* (a arde), *merel* (a muri), *baxt* (noroc), *sap* (şarpe) etc.

Viziunea binară asupra lumii, curpinzând opoziţia pur-impur se regăseşte, la nivelul relaţiei cu supranaturalul, într-o credinţă de tip maniheist, asemănătoare dualismului persan, în cadrul căreia atât forţele binelui, reprezentate de Dumnezeu (o Del / Devel), cât şi forţele răului, reprezentate de Diavol (o Beng), sunt complementare şi în aceeaşi măsură necesare armoniei lumii.

În cultura tradiţională rromă există numeroase reprezentări ale supranaturalului, majoritatea personificări ale binelui sau ale răului. Reprezentarea cea mai pregnantă a răului este *o Beng* (*Diavolul*), care totuşi întruchipează forţa complementară a lui Dumnezeu sau a binelui, la fel de necesară, pentru păstrarea echilibrului universului, ca şi aceasta din urmă, cu toate acestea, în poveşti, Diavolul apare ca un naiv pe care, totdeauna, un rrom inteligent îl poate păcăli, fapt care demonstrează că frica de rău este limitată de credinţa pragmatică în forţele proprii. Cu toate acestea, rromi au o frică de *o biuźo / o beng* (*necuratul / dracul*) mai ales atunci când asociază termenul *beng* cu cel de *baxt* (*noroc*): *Te xal o Beng tiri baxt!* (*Să-ţi*

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

mănânce dracu` norocul!), norocul fiind considerat, alături de *phralipen (*frăţia*) şi pakiv* (cinstea, respectul), una din cele trei valori fundamentale ale Rromanipen-ului.

Inserarea cuvantului *beng* (drac) în unele imprecaţii este marcă de emoţionare, iritare, enervare: *Kaj o beng ʒas?* (*Unde dracu mergi?*), *So beng keres?* (*Ce dracu faci?*).

În general, reprezentările maleficului sunt denumite *biuźo* (necurat), subliniind relaţia directă dintre rău şi impur. Anumite animale sunt considerate necurate, aşadar malefice, în capul listei aflându-se şarpele şi broasca: *Te xan tut e sapa!* (Să te mănânce şerpii!).

Tot în categoria răului se află şi bolile, faţă de care s-au dezvoltat forme de protecţie care ţin de utilizarea denominaţiei lor în limba rromani: *eufemismul lingvistic* (numirea bolii cu un nume mai frumos) şi *tabu-ul lingvistic* (numirea bolii cu un alt nume decât al ei). De pildă cancerul şi bolile sexuale sunt numite *ʒungalo nasvalipen* (boala urâtă / rea): *Te xal tut o ʒungalo nasvalipen!* (Să te mănânce cancerul!)

Imprecaţii care implică divinitatea, având conotaţii negative sunt: *Te korărel tut o Del!* (*Să te orbească Dumnezeu!*), *Te marel tut o Del!* (*Să te bată Dumnezeu!*). Există situaţii în care asocierea cuvântului *Dumnezeu* cu termeni sexuali dă naştere la imprecaţii deturnate: *Te xav e Devlesqe pele!* (*Să mănânc testiculele lui Dumnezeu!*); cu toate că limbajul folosit este unul vulgar, sensul acestei imprecaţii arată respectul faţă de Dumnezeu exprimat prin înjosirea în faţa lui Dumnezeu până la acceptarea părţii Lui „impure”. O altă imprecaţie echivalentă celei anterioare este *Te xav e Devlesqe khula!* (*Să mănânc excrementele lui Dumnezeu!*).

Blestemele rituale au un statut cu totul diferit, sunt forme de control şi sancţiune socială la care este invitat să ia parte sacrul, ele tratează direct cu transcendenţa, sunt rostite cu ocazii absolut speciale şi pot induce unei persoane boala sau chiar moartea. Sunt o formă de răzbunare ritualică pentru un mare rău făcut familiei sau poate fi o metodă de a-l face pe vinovat să-şi recunoască vina în cadrul unei adunări de judecată (*kris*). Cel atins de blestem este considerat expus unui rău major şi permanent, atât el cât şi familia lui. Cu cât relaţia dintre cel care blesteamă şi cel căruia i se adresează blestemul este mai strânsă, cu atât efectul este considerat mai puternic.

Performera blestemului este femeia (*ʒuvli*), purtătoarea prin excelenţă a puterilor magice în familia rromă. Ea se trezeşte în zori şi bleastămă cu voce tare pentru a fi auzită de cât mai mulţi membri ai comunităţii, inclusiv de către cel vinovat, care, auzind-o, ar trebui să-şi repare vina pentru a nu-l ajunge blestemele. Un astfel de ritual poate fi întâlnit în cazul unui furt: *Te del o Del kaj ʒi texara te meren kodola kaj ćorde mirre gada! Lenqe ćhave te na aven saste! Te phabol lenqo kher! Te na mïntuinel len o Del ʒi kana na mangava man me vaś*

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

lenqe! Marel len o Del te marel len, avdĭves thaj texara! Savorro lengo ʒivipen te avel bibaxtali! (*Să dea Dumnezeu ca până mâine să moară aceia care mi-au furat hainele! Copiii lor sa nu fie sănătoşi! Să le ardă casa! Să nu-i mai mântuiască Dumnezeu până când mă voi ruga eu pentru ei! Bată-i Dumnezeu să-i bată, astăzi şi mâine! Toată viaţa lor să fie fără noroc!*). Prin alăturarea cuvintelor *avdĭves thaj texara* (*astăzi şi mâine*), se creează o amplificare a imprecaţiei. Acelaşi lucru se întâmplă şi în cazul utilizării termenului *savorri* (*toată*).

În ceea ce priveşte imprecaţiile care conţin cuvântul *śero* (cap), după cum am văzut în imprecaţia de mai sus *Xav tiro śero!* (*Mânca-ţi-aş capul!*), se observă o dificultate în identificarea echivalentului în limba română. La fel se întâmplă şi în cazul imprecaţiilor:

- *Te xal o ćorripen tiro śero!* (*Să-ţi mănânce sărăcia capul!*), cu sensul de a pleca mintea din capul tău, să-ţi rămână capul sărac, adică a nu avea minte;
- *Te merel tiro śero!* (*Să-ţi moară capul!*), cu sensul de a nu avea cu ce judeca, de a nu avea minte;
- *Te thon tiro śero anθ-o kilo!* (*Să-ţi pună capul în par!*), cu sensul de a dori moartea cuiva (*Să mori tu!*).

Imprecaţii care se referă la nume (*anav*):

- *Te avel tiro anav!* (*Să-ţi vină numele!*), cu sensul de a veni o veste despre tine, fiind plecat, care să anunţe că ai păţit ceva rău (*Să-ţi vină vestea!*);
- *Te marel o Del tiro anav!* (*Bată-ţi Dumnezeu numele!*), cu un sens profund având implicaţie asupra tuturor persoanelor care îţi poartă numele.

Imprecaţii care conţin verbul *avel* (a fi / a veni):

- *Te aves bengalo!* (*Să fii al dracului!*), cu sensul de a fi posedat de diavol;
- *Te aves bibaxtalo!* (*Să fii fără noroc!*), în opoziţie cu *Te aves baxtalo!* (*Să fii norocos!*), expresie folosită şi sub formă de salut în loc de *Laćho dĭves!* (*Bună ziua!*).

Pentru a putea înțelege modul în care relaționează rromii cu ceilalți trebuie să ne raportăm la sistemul lor de valori, să adoptăm un stil de comunicare deschisă, clară și sensibilă, iar distanța interpersonală în comunicare să fie una de tip social (120-300 de cm). Aşadar după cum am putut observa, se pot remarca dificultăţi uneori eşecuri în echivalarea formulelor de salut, a expresiilor fatice și a imprecaţiilor din limba rromani în limba română.

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

Aceste aspecte se datorează diferenţelor culturale dintre celor două etnii precum şi a bogăţiei semantice ce se ascunde în spatele fiecărui cuvânt.

Nu ne-am propus să realizăm aici, o analiză contrastiv-tipologică a elementelor comunicării din limba rromani în raport cu cele din limba română, însă acest aspect îl vom aborda cu ocazia analizei corpusului de text reprezentat de lista cu expresii uzuale rrome traduse în limbile română, maghiară și engleză. (ANEXA)

Comunicarea dintre culturi este dificilă dacă avem în vedere elementele ei componente. Cultura este reprezentată ca un iceberg, partea vizibilă fiind determinată de limba, iar partea invizibilă având cele mai puternice şi definitorii elemente: normele sociale, valorile, concepţiile despre timp şi spaţiu, concepţia despre sine etc.

Comunicarea interculturală reprezintă *abilitatea de a comunica verbal şi nonverbal cu indivizi din alte culturi, astfel încât, toţi indivizii participanţi la comunicare să codifice şi să decodifice mesajele comunicate şi să evite pe cât posibil interpretările şi evaluările eronate.* (Michael Hinner,1998, p.53)

ANEXA: Expresii uzuale în limbile română - rromani (grai local) - maghiară – engleză (Cordovan I [...], 2014, p. 147-153)

Limba română	**Graiul rromilor carpatici ineuani**	**Limba maghiară**	**Limba engleză**
Ai grijă de tine!	Le sàma tuθe!	Vigyázz magadra!	Take care of you!
Ascultaţi la mine!	Aśunen man!	Hallgassatok rám (ide)!	Listen to me!
Aţi înţeles?	Xakerde?	Megértettétek ?	Did you understand?
Bună dimineaţa!	Laćhi tosara!	Jó reggelt!	Good morning!
Bună seara!	Laćhi ratĭ!	Jó estét!	Good evening!
Bună ziua!	Laćho dĕs!	Jó napot!	Good afternoon!
Cât este ceasul?	Sode hin o ćàso?	Hány óra (van) ?	What's the time?
Câţi fraţi ai?	Sode phrala hin tut?	Hány tesvéred van?	How many brothers/sisters have you got?
Ce ai făcut?	So kerdăn?	Mit csináltál?	What have you done?

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

Ce ai spus?	So phendăn?	Mit mondtál?	What did you say?
Ce bei?	So pies?	Mit iszol?	What do you drink?
Ce citeşti?	So ćetines?	Mit olvasol?	What do you read?
Ce doreşti de la mine?	So kames manθar?	Mit óhajtol tőlem?	What do you want from me?
Ce faci?	So keres?	Mit csinálsz?	What are you doing?
Ce mănânci?	So xas?	Mit eszel?	What do you eat?
Ce muzică asculţi?	So mùzika aśunes?	Milyen zenét hallgatsz?	What music do you listen to?
Ce profesie ai?	So keres butĭ?	Mi a foglalkozásod (szakmád) ?	What's your job?
Ce scrii?	So skirines?	Mit irsz?	What do you write?
Ce se află aici?	So hin athe?	Mi van itt?	What have we got here?
Ce se aude?	So śunel pes?	Mi hallatszik?	What can we hear?
Ce vei face?	So kerehe?	Mit fogsz csinálni?	What will you do?
Cine doreşte să ...?	Kon kamel te ....?	Ki óhajt...?	Who wants to...?
Cine este mama ta?	Kon hin tĭ daj?	Ki az édesanyád?	Who is your mother?
Cine este tatăl tău?	Kon hin tŏ dat?	Ki az édesapád?	Who is your father?
Cine sunt fraţii/surorile tale?	Kon si tĕ phrala/phenă?	Kik a testvéreid?	Who are your brothers/sisters?
Cine sunt prietenii tăi?	Kon si tĕ prièteni/ vortàći?	Kik a barátaid?	Who are your friends?
Comportă-te frumos!	Phirarau tut śukar!	Viselkedj szépen!	Behave yourself!
Cu ce se ocupă oamenii din comunitatea ta?	So keren butĭ e manuśa anθar tŏ gav/ fòro?	Mivel foglalkoznak az emberek a te közösségedben?	What are the people in your community working with?
Cu cine ai venit?	Kaha avilăn k-e śkoàla?	Kivel jöttél?	Who did you come with?
Cu cine locuieşti?	Kaha beśes?	Kivel laksz?	Who do you live with?

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

Cum eşti?	Sar han?	Hogy vagy?	How are you?
Cum te cheamă?	Sar akharel tut?/ Savo si tŏ anav?/ Kon han tu?	Hogy hivnak? Mi a neved?	What's your name?
Dă-te jos!	De tut tele / Xulŏ tut!	Szállj le!	Get down!
De ce încerci să mă minţi?	Sosθar ïnćerkunes te xoxaves man?	Miért próbálsz hazudni nekem?	Why are trying to lie to me?
De ce nu eşti atent?	Sosθar na han atènto?	Miért nem figyelsz?	Why aren't you careful?
De ce stai în picioare?	Sosθar beśes anθ-o punre?	Miért állsz?	Why are you standing?
De ce te temi?	Sosθar daras?	Mitől félsz?	What are you afraid of?
De ce vă uitaţi la ei / la ele?	Sosθar dikhen lenθe!	Miért nézitek őket?	Why are you watching them?
De unde ştii asta?	Kaθar janes ade butĭ?	Honnan tudod ezt?	How do you know that?
Deschide gura!	Puter o muj!	Nyisd ki a szádat!	Open your mouth!
Deschide uşa!	Puter o undar!	Nyisd ki az ajtót!	Open the door!
Du-te acolo!	Ja othe!	Menj oda!	Go there!
Este adevărat ce a spus?	Hin ćaćes so phendăs?	Igaz amit mondott?	Is it true?
Este bine aşa?	Hin miśto auka?	Jó igy?	Is this all right?
Gândeşte-te!	Gïndĭn tut!	Gondolkozz!	Think about it!
Îţi mulţumesc!	Mulcuminau tuqe?	Köszönöm!	Thank you!
Închide gura!	Phande o muj!	Csukd be a szádat!	Shut your mouth!
Lasă-l!	Mikh les!	Hagyd őt!	Leave him!
Las-o!	Mikh la!	Hagyd őt!	Leave her!
Lasă-i!	Mikh len!	Hagyd őket!	Leave them!
Lasă-le!	Mikh len!	Hagyd őket!	Leave them!
Lucraţi împreună!	Keren butĭ ketanes!	Dolgozzatok együtt!	Work together!
Mai avem puţin	Maj hin amen jekh	Meg van egy kis	We have little time

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

timp!	pìko!	időnk!	left!
Mai uşurel!	Maj lokhe!	Lassabban ! Könyebben!	Take it easy!
Mergi mai departe!	Ja maj dur!	Menj tovább!	Go further!
Nu cred!	Na patău!	Nem hiszem!	I don't believe it!
Nu fiţi supăraţi!	Na aven ruśle!	Ne legyetek szomorúak!	Don't be upset!
Nu-i bine!	Na-i miśto!	Nem jó!	That's not good!
Nu-i nimic!	Na-i khajć!	Nincs semmi!	That's all right!
Nu mai umbla pe acolo!	Na maj phir othe!	Ne járj arra!	Don't go over there!
Nu plânge!	Na rov!	Ne sirj!	Don't cry!
Nu râde!	Na asa!	Ne nevess!	Don't laugh!
Nu te grăbi!	Na sidăr tut!	Ne siess!	Don't be in a hurry!
Nu te plânge!	Na rov tut!	Ne siránkoz!	Don't complain!
Nu vorbi aşa repede!	Na vaker auka sigo!	Ne beszélj olyan gyorsan!	Don't speak so fast!
Nu vorbi când vorbesc eu!	Na vakeren kana me varerau!	Ne beszélj amikor én beszélek!	Don't speak at the same time I do!
Nu vorbiţi între voi!	Na vakeren maśkar tumenθe!	Ne beszélgessetek egymás között!	Don't speak with each other!
Nu-l întreba!	Na puś les!	Ne kérdezd őt!	Don't ask him!
Nu o întreba!	Na puś la!	Ne kérdezd őt!	Don't ask her!
Nu-i întreba!	Na puś len!	Ne kerdezd őket!	Don't ask them!
Nu le întreba!	Na puś len!	Ne kerdezd őket!	Don't ask them!
Nu-i spune! (lui)	Na phen lesqe!	Ne mond meg neki!	Don't tell him!
Nu-i spune! (ei)	Na phen laqe!	Ne mond meg neki!	Don't tell her!
Nu le spune! (lor)	Na phen lenqe!	Ne mond meg nekik!	Don't tell them!
Nu-ţi este ruşine?	Na-i tuqe lajao?	Nem szégyelled magad?	Don't you feel ashamed?
Pleacă / Du-te de aici! -	Ja athar!	Menj / Menj el innen!	Go away!

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

Pe mine mă cheamă / mă strigă…	Man akharel man…	Az én nevem / ... hivnak!	My name is ....
Pe unde umbli / ai umblat?	Kaj phires / phirdăn?	Merre jársz / jártál?	Where have you been?
Rămâi în picioare!	Aćh anθ-o punrë!	Maradj talpon!	Keep on standing!
Ridică-te!	Uśti opre!	Állj fel!	Stand up!
Să ferească Dumnezeu!	Te päzïnel o Del !	Isten óvjon! Isten ments!	God forbid!
Să fii norocos!	Te aves baxtalo!	Légy szerencsés!	Good luck!
Schimbaţi locurile!	Paruven o thana!	Cseréljetek helyet!	Switch places!
Spune!	Phen!	Mond!	Say!
Staţi jos!	Beśen tele!	Üljetek le!	Sit down!
Taci!	Aćh anθar o muj!	Hallgass!	Keep your mouth shut!
Te rog!	Mangav tut!	Kérlek!	Please!
Unde ai fost?	Kaj hanas?	Hol voltál?	Where were you?
Unde aţi rămas?	Kaj aćhile?	Hol maradtatok?	Where did you stay?
Unde te duci?	Kaj jas?	Hova mész?	Where are you going?
Uită-te bine!	Dikh miśto!	Nézd meg jól!	Take a good look!
Uite / Priveşte!	Dikh!	Nézd / Lásd!	Look!/Watch!
Veniţi aici!	Aven athe!	Gyertek ide!	Come here!
Veniţi în faţă!	Aven anglal!	Gyertek előre!	Come in front of us!
Vino aici!	Haj athe!	Gyere ide!	Come here!
Vino înăuntru!	Haj andre!	Gyere be!	Come in!
Vino la mine!	Au manθe!	Gyere hozzám!	Come to me!
Vorbeşte mai tare!	Vaker maj zurale!	Beszélj hangosabban!	Speak louder!
Vorbeşte mai încet!	Vaker maj lokhe!	Beszélj lassabban (csendesebben)!	Speak slowly!
Vezi cum te comporţi!	Dikh sar phiraves tut!	Vigyázz hogyan viselkedsz!Vigyázz a viselkedésedre!	Behave! Take care of how you behave!

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)

BIBLIOGRAFIE:

Cordovan, I., Crăciun, M., Baicu, M., Puiu, E., Sarău, G., Gurău, L., (2014) *Monografia satului Ineu,* Oradea: Editura Primus

Grigore, D. (2004) *Rromanipen-ul (rromani dharma) şi mistica familiei. Familia tradiţională în comunităţile de rromi din arealul românesc,* Bucureşti, Editura MINIPRINT

Grigore, D., Petcuţ. P., Sandu, M. (2005) *Istoria şi tradiţiile minorităţii rrome*, Bucureşti, Editura Sigma

Grigore, D., Sarău G. (2006) *Istorie şi tradiţii rrome*, Bucureşti, Editura Salvaţi Copiii

Hinner M. (1998) *The importance of intercultural communication in a globalized world*, p. 5

BDD-V2070 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:48 UTC)